

Ljubljana 1985, Biotehniška fakulteta, TOZD za gozdarstvo, serija Viri za zgodovino gozda in gozdarstva zvezek 1; Začasni štajerski gozdni red 1539, v isti seriji zvezek 3, Ljubljana 1987; Gozdni red za Ilirske province 1810, v isti seriji zvezek 5, Ljubljana 1989), pa tudi razprava Dežmanovi zapisi o odkrivanju mostišč na ljubljanskem Barju (Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in enolita v Sloveniji, št. 11, Ljubljana 1983, str. 143—170).

Svoje strokovno arhivistično znanje je posredovala v arhivskih strokovnih glasilih, med drugim o razvoju institucij (Deželnoknežji upravni organi na Kranjskem v 18. stoletju, Arhivi 2/1979, št. 1—2, str. 28—32), o metodologiji (Urejanje graščinskih arhivov, Arhivist 27/1977, št. 1, str. 302—309) in poročala o arhivistični periodiki v Arhivistu v letih 1952—1960. Posebej pa moramo omeniti Zgodovino arhivistike in arhivske službe, Ljubljana 1976, ki jo je izdalo Arhivsko društvo Slovenije. Priročnik podaja na pregleden način zgodovino arhivskih teorij, zgodovino mednarodnega arhivskega prava, zgodovino in organizacijo arhivske službe doma in v tujini ter nastanek in razvoj najstarejših arhivskih šol in predstavlja pomembno obogatitev domače arhivistične literature.

Majda Smole je bila vrsto let tudi tajnik Arhivskega društva Slovenije 1955—1961 in v tem času organizirala slovenska arhivska posvetovanja v Škofji Loki, Mariboru, Celju in Novem mestu, in jugoslovanski kongres arhivistov na Bledu 1961, bila je član uredništva Arhivist, strokovnega glasila arhivistov v SFRJ. S tem pa ni zaključeno njeno organizacijsko delo na področju arhivske dejavnosti. Bila je tudi tajnik komisije za strokovne izpite arhivistov 1957—1961, in kasneje predsednica komisije za ugotavljanje strokovne usposobljenosti za delo v arhivih ter izpraševalka predmeta zgodovina arhivistike pri strokovnih izpitih.

Vse to nam osvetljuje delo Majde Smole, ki je s svojimi kolegi orala ledino na področju arhivistične dejavnosti, njeno delo pa ni zapustilo sled le v strokovnem delu v arhivih, ampak tudi na zgodovinskem področju.

Em a U mek

FRANCE FILIPIČ — SEDEMDSELETNIK

Sredi raziskovalnega dela in literarnega ustvarjanja je 21. julija 1989 praznoval sedemdesetletni življenjski jubilej France Filipič. V rojstnem Mariboru je končal osnovno šolo in obiskoval gimnazijo, nameravano nadaljevanje šolanja na visoki šoli za knjigarstvo v Leipzigu pa mu je preprečila nemška okupacija. Po njenem začetku je delal kot kmečki delavec v Slovenskih goricah, kjer se je povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem. Januarja 1942 je bil ujet na nemško-italijanski meji in nato tri mesece zaprt v Krškem. Po izpustitvi iz zapore je bil pol leta delavec v železarni v Donawitzu, od jeseni 1942 do julija 1944 pa je bil zaposlen v gledališču Baden pri Dunaju. Tedaj pa je bil zaradi zveze z NOB ponovno aretiran. Iz zapore v Mariboru so ga nemški okupatorji poslali v koncentracijsko taborišče Dachau, najhujše strahote pa je preživljal v Mauthausenu, kjer so mu taboriščniki komaj rešili življenje. Junija 1945 se je iz koncentracijskega taborišča Ebensee vrnil v domovino. Že naslednji mesec je začel delati kot novinar pri Slovenskem poročevalcu, in to nalogo je opravljal do začetka 1948. leta. Nato je bil pet let svoboden pisatelj. Od 1953. do 1956. leta je bil prvi kustos NOB v Pokrajinskem muzeju v Mariboru. Skoraj dve desetletji je bil nato do leta 1975 uradno svoboden pisatelj, toda že od leta 1969 je raziskoval temo Delavsko revolucionarno gibanje v Mariboru in njegovem zaledju v letih 1918—1941 s finančnimi sredstvi mariborskih družbenopolitičnih organizacij in Kidričevega sklada. Od začetka 1975. leta do upokojitve maja 1981 je bil kot nosilec te naloge zaposlen pri občinski konferenci ZKS v Mariboru. Upokojitve ni vplivala na potek njegovega raziskovalnega in leposlovnega dela. Na področju zgodovinopisja načrtuje tudi delo Pregled zgodovine KPJ — KPS v Sloveniji 1920—1941 in še nekaj študij, te raziskave pa nadaljuje ob podpori Marksističnega centra CK ZKS. Izid več zgodovinopisnih in leposlovnih del v zadnjih letih po upokojitvi priča, da svoje načrte z veliko zagnanostjo, tudi uspešno uresničuje.

Literarno, publicistično, uredniško, muzejsko in zgodovinopisno delo našega jubilaranta je izjemno pestro in bogato. Ilustriramo naj ga s podatkom, da je od prvega članka leta 1934 v mariborskem tedniku Nedelja objavil več kot 2000 različnih prispevkov. V leposlovju je dosegel višek v pesniškem ustvarjanju, objavil je osem samostojnih pesniških zbirk, deveto pa pripravil za tisk, pisal pa je tudi drame, novele, romane in mladinsko literaturo. Pred vojno je bil sourednik revije Naš dom, v letih 1965 in 1966 je bil glavni in odgovorni urednik mariborskih Dialogov. Bil je med pobudniki vsakoletnega pisateljskega srečanja na Štatenbergu, Festivala Kurirček, ustanovitve pododbora Društva slovenskih pisateljev v Mariboru, je zelo dejaven član

PEN kluba in še bi lahko naštevali podatke, ki ilustrirajo Filipičev ustvarjalni, uredniški in organizacijski prispevek na literarnem področju.

Toda v zadnjih desetletjih je naš jubilar večino svojega časa posvetil raziskovanju tematike novejšje zgodovine, ob tem pa je ostal še vedno zvest tudi literarnemu snovanju. K delu na področju zgodovinopisja in muzealstva ga je pritegnil že leta 1945 ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Mariboru prof. Franjo Baš. Med prvimi članki in Slovenskem poročevalcu je objavil prispevek o prvem izgnanskem transportu leta 1941 iz Maribora, nato pa je začel zbirati gradivo za monografijo o Pohorskem bataljonu in njegovem legendarnem boju 8. januarja 1943, ki je izšla leta 1953. To je bil prvi monografski oris neke partizanske enote na Slovenskem, ki ga je nato še razširil in dopolnil s podatki iz novih virov. Že samo dejstvo, da je to delo do leta 1978 doživelo pet izdaj, leta 1960 pa je izšel tudi njegov srbohrvaški prevod, priča, da gre za izredno odmeven prispevek k zgodovinopisju NOB. Drugo pomembno delo s tega področja je monografija Prvi pohorski partizani, ki je izšla leta 1965, skupaj pa je izdal deset samostojnih publikacij o narodnoosvobodilnem boju na območju Pohorja. V še nad sto poljudnih člankih in razpravah, objavljenih v časopisju in zbornikih, je obravnaval tudi razvoj narodnoosvobodilnega gibanja v Mariboru, Gornji Radgoni, Rušah, Radljah, Ptujju in drugod, opisal življenje številnih štajerskih narodnih herojev, posebno pozornost pa je posvetil tudi problematiki koncentracijskih taborišč, in prav sedaj je sredi dela pri pripravi mauthausenskega zbornika.

Od konca šestdesetih let pa je težišče raziskovalnega dela Franceta Filipiča problematika revolucionarnega delavskega gibanja in KPJ — KPS med vojnama, ki jo je proučeval v jugoslovanskem, slovenskem in krajevnem okviru. Obseg raziskav s to tematiko naj ilustriramo le s podatki, da je poleg štirih samostojnih publikacij objavil v znanstvenih revijah, zbornikih in časopisju še okrog 60 razprav in obsežnih člankov. Samo za prve tri knjige Enciklopedije Slovenije je napisal okrog 50 prispevkov. Sodeloval je pri realizaciji nekaj temeljnih edicij virov, z referati in diskusijskimi prispevki pa je nastopil na 48 slovenskih, jugoslovanskih in mednarodnih znanstvenih posvetovanjih. Temeljno Filipičevo delo so Poglavlja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919—1939, 1. in 2. knjiga (Ljubljana 1981), v samostojnih publikacijah pa je obdelal tudi konstituiranje CK KPJ 1939 (1979) ter goričansko pokrajinsko konferenco KPJ leta 1934 (1984) in III. konferenco KPS na Vinjah (1987). V študijah in člankih je v ustreznih družbenopolitičnih okvirih obdelal številne vidike v razvoju in delovanju KPJ — KPS, SKOJ, razrednih sindikatov in različnih naprednih organizacij med vojnama, posebej tudi vlogo nekaterih pomembnih osebnosti. Z njimi je bistveno izpopolnil sliko posameznih obdobij, procesov in dogodkov v revolucionarnem delavskem gibanju na Slovenskem, nekatera vprašanja je na novo osvetlil tudi v jugoslovanskem okviru, dragocene pa so tudi njegove podrobne obdelave posebnosti razvoja in delovanja komunističnih in progresivnih organizacij na manjših območjih, zlasti v Mariboru in njegovem širšem zaledju. Če lahko ugotovimo, da je za dvajseta leta zelo dopolnil poznavanje navedene problematike, potem moramo za trideseta leta poudariti, da je mnoga vprašanja organizacijskega razvoja, programskega dozorevanja in akcijske krepitve KPJ — KPS v našem zgodovinopisju prvi podrobneje obdelal. Odlika Filipičevih študij je dejstvo, da so rezultat dolgotrajnega in sistematičnega zbiranja ter proučevanja vseh različnih virov, od arhivskih dokumentov iz slovenskih in jugoslovanskih arhivov, zlasti iz fondov kominterne in sodnih ustanov, prek časopisja do spominskega gradiva, pri čemer je v prizadevanjih za dopolnitev vrzeli in preverjanja podatkov v ohranjenih virih sam zbral nekaj sto pričevanj. S pritegnitvijo novih virov je popravil tudi nekatere napake v starejši literaturi o komunističnem gibanju v Sloveniji in Jugoslaviji.

France Filipič je sodeloval tudi pri pisanju Zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije (1986) ter pri kronologijah slovenskega in jugoslovanskega naprednega delavskega gibanja. Pri zbirki Izvori za istoriju SKJ je bil član uredništva in recenzent za knjige o drugem in tretjem kongresu KPJ ter V. državni konferenci KPJ. Pri Zbranih delih Borisa Kidriča je pri prvi knjigi (1987) sodeloval tudi kot pisec opomb. Za prvo knjigo Zbranih del Edvarda Kardelja (1989) je bil urednik, zanjo je opravil tudi vse raziskave in napisal vedno znanstvenokritičnega aparata, to delo pa je končal že tudi za drugo knjigo. Je tudi član slovenske redakcije Zbranih del Josipa Broza Tita in je aktivno sodeloval pri pripravi prvih šestih knjig. Tudi njegov prispevek pri izdajanju virov je torej zelo pomemben. Bil je tudi urednik več zbornikov, sodeluje pa tudi v uredništvu Enciklopedije Slovenije za strokovno področje 1918—1941. Pred kratkim je opravil pomembno uredniško in raziskovalno delo za zbornik Študentski in dijaški delovni narodnoobrambni tabori v Sloveniji 1935—1940 (1987). France Filipič tudi prizadevno sodeluje v strokovnih komisijah in uredniških odborih publikacij s področja zgodovine.

S Filipičevim raziskovalnim delom je tesno povezana tudi njegova aktivnost na muzejskem področju, pri čemer je tesno sodeloval tudi z Muzejem narodne osvoboditve Maribor, za katerega je bil med pobudniki njegove ustanovitve. Filipičevo delo

so muzejske zbirke v Gornji Radgoni, Ribnici na Pohorju in Bohinjski Bistrici, kot avtor ali soavtor pa je sodeloval pri več razstavah iz zgodovine delavskega gibanja in NOB v Mariboru oziroma na Štajerskem.

France Filipič je za raziskovalno delo dobil nagrado Sklada Borisa Kidriča, dvakrat Kajuhovo nagrado, nagrado vstaje slovenskega naroda in mariborsko nagrado OF, več nagrad in priznanj pa je dobil tudi za literarno ustvarjanje. Leta 1979 je bil ob šestdesetletnici odlikovan z Redom zaslug za narod s srebrnimi žarki.

Ob sedemdesetletnici prijatelji in kolegi hkrati s čestitkami za bogato delo na različnih ustvarjalnih področjih, izrekamo Francetu Filipiču najboljše želje, posebej tudi uspešno uresničenje njegovih še številnih delovnih načrtov.

Miroslav Stiplovšek